

**Руско-турските войни и българската революция
като препятствие и/или възможност за свищовските
предприемачи през XIX век**

**The Russo-Ottoman Wars and the Bulgarian Revolution
as an Obstacle and/or Opportunity for the Entrepreneurs
from the Town of Svishtov during the 19th Century**

Ивайло НАЙДЕНОВ
Ivaylo NAYDENOV

DOI: 10.61836/PTAY4979

Received: 27.09.2025
Available online: 21.11.2025

Abstract: *The aim of the paper proposed is to present information concerning the impact of the wars between Russia and the Ottoman Empire on the activities of entrepreneurs in Svishtov during the 'long' 19th century. It sheds light on the demographic and economic consequences of the wars that took place in the time frame 1806–1812, 1828–1829, 1853–1856, and 1877–1878. On the other hand, emphasis is given to the economic outcomes of such revolutionary events as the 'Svishtov Conspiracy' of 1866–1867. In order to be accomplished this aim, commercial and private letters have been utilized. They are stored at the Bulgarian Historical Archive in the National Library, in the Scientific Archive at the Bulgarian Academy of Science, in the Central State Archive in Sofia. Older and contemporary studies dedicated to the merchants of Svishtov, as well as the history of the town of Svishtov, have been utilized. Wars and revolutionary events inevitably influenced the economic activity of the entrepreneurs of Svishtov during the 'long 19th century.' They had a somewhat negative impact on the economic life. Such events are always accompanied by demographic shocks, the most noticeable of which is that of September 1810. After 1810 and after the subsequent political upheavals, Svishtov recovered thanks to its central location (on an important trade route linking Central Europe and Asia Minor) and the opportunities it offered for developing entrepreneurial practice. The settlement attracted settlers from different localities in the Bulgarian lands, who were open-minded persons with entrepreneurial acumen and progressive thinking. They managed to restore and/or to establish contacts with relatives, acquaintances, and compatriots, through which the necessary (financial) resources flowed in Svishtov. During all mentioned political upheavals, there are people from the town of Svishtov with speculative thinking who took risk but also*

enriched themselves. The latter is particularly evident during the Russo-Ottoman War of Liberation (1877–1878). Moreover, the issues studied deserve particular attention and in-depth research in the future.

Keywords: *Bulgarian National Revival period, Russo-Ottoman wars, Bulgarian Revolution, Svishtov entrepreneurs, obstacles, opportunity*

JEL: *N73, N83, N93*

Предложената тема не е нито нова, нито напълно непозната. Отделни податки за демографските и икономически последици, причинени от руско-турските войни (от 1806–1812 г., 1828–1829 г., 1853–1856 г. и 1877–1878 г.), както и от Свищовското съзаклятие от 1866–1867 г., откриваме в по-старата краеведска литература (Ganchev, 1996, pp. 27–28, 306–358; Pophrystov, 1937, pp. 39, 145–150, 154–159, 202–255). Същевременно са налични по-скорошни проучвания, които засягат периода на Кримската война (1853–1856) в общонационален план или третираат конкретно обстановката в Свищов (Roussev, 2019, pp. 52–65; Naydenov, 2019, pp. 334–344). При все, че проблематиката е коментирана, би било важно да се представят и анализират обобщени сведения в дългосрочен план – от началото до края на XIX–то столетие. Избраният изследователски подход дава възможност да се проследят факторите за превръщането на Свищов в ключов стопански и просветно-културен център в българските земи въпреки препятствията и разрухата.

Както през ранните столетия на османската власт, така и по-сетне, Свищов е бил обект на нападения, които дават своя ярък отпечатък върху неговата демография и стопански облик. Дунавското селище се явява „резервоар“, който излъчва предприемчиво население, което бягайки, намира пристан в Трансилвания, Влашко и Молдова. Малка част от изселниците-свищовци се завръщат в града до Освобождението. Въпреки това те не забравят родното селище и някои от тях се явяват щедри благодетели за местните образователни и културни институции (Ganchev, 1996, pp. 86, 95, 105–106, 250–271; Pophrystov, 1937, p. 51–52, 57–58; Nikolova, 2008, pp. 83–109, 145–152).

Особено ярък спомен у местното население оставя опожаряването на Свищов (останало в местната памет като „изгорялство“-то) през есента на 1810 г. (на Кръстовден, 14 септември 1810 г.) по време на Руско-турската война от 1806–1812 г. То води до изселване на цялото свищовско население във Влашко. По-сетне (през 1811 г.) някои от местните жители се завръщат на българския бряг и благодарение на своята упоритост и предприемчивост възстановили някои от опожарените къщи и пристанището (Danova, 2010, pp. 161–166; Drumeva, 2018, pp. 40–42).

През април 1812 г. Свищов отново е опожарен от руските войски като жителите му търсят спасение на север от р. Дунав (Danova, 2010, pp. 166–174). Източ-

ниците свидетелстват, че руските войски заличили няколко възстановени къщи и задигат наличните към момента стоки (захар, източно кафе, памук, шалове, муселини и др.) на стойност над 3 милиона пиастри¹ (Danova, 2010, p. 167). Артикулите са собственост на местни и чуждестранни търговци, което свидетелства, че в селището е извършвана търговия въпреки „изгорялството“ от 1810 г. и повторното разорение от пролетта на 1812 г. (Danova, 2010, pp. 171–176).

Документите, които отлежават в архива на врачанската фамилия Хаджитошеви, предоставят ценна информация за търговската дейност на свищовци през изследвания период – първото десетилетие на XIX век. Особено оживена била връзката на видните врачански стопански дейци с търговеца Атанас Парашкевов. Те търгували с големи количества вълна, ориз, каплами, восък, коприна и пр. (Vazvazova – Karateodorova, K. (eds.), 1984, док. № 27, 31, 33, 34, 43, 74, 76, 77, 78, 80, 81, 85, 86, 89 и др.; Dimitrov, 1976, pp. 146, 149–150, 154–155). Във всички случаи може да се каже, че войната от 1806–1812 г. се отразява негативно върху посочените търговски връзки на свищовци. Стоките не могат да бъдат транспортирани, а и преминаването на р. Дунав е силно затруднено, което е разбираемо поради факта, че цяла Северна България е заета от руските войски. Освен това, поради неблагоприятните политически условия и несигурност, цената на коприната станала твърде висока в сравнение с периода от преди началото на военните действия (Danova, 2010, p. 171; Georgieva, Todorov, 2024, p. 98).

Освен описаните негативи, някои изследователи са склонни да считат, че както войната от 1806–1812 г., така и последвалата Руско-турска война (1828–1829 г.), имали някои позитиви от гледна точка на стопанския живот. Подобна е оценката на Страшимир Димитров за Враца, където според него, търговията се разширила, а самочувствието на местните стопански дейци нараснало и те заели още по-видно място в градската икономика (Dimitrov, 1976, pp. 149–150, 154–155). Сходно обобщение за Свищов би било твърде смело като се има предвид причинената разруха. От друга страна, би могло да се предположи, че имало предприемчиви свищовци, които въпреки опустошенията и трудностите, практикували търговска дейност. За това свидетелстват както материалите, отлежаващи в архива на Хаджитошеви, така и други източници (Veliki, 1959, pp. 69–70).

Известно е също името на местния виден търговец Атанас Диаманди (Диамандиев), комуто руските власти издали паспорт за пътуване във Влашко на 4 септември 1810 г. Задачата му била да закупува храни по двата бряга на р. Дунав и да ги доставя на руската армия. Стефан Ганчев дори посочва, че подобни доставчици на хранителни припаси „ще да са били мнозина свищовци“ (Ganchev, 1996, pp. 27–28; Nikolova, 2008, p. 283). Посоченият автор не дава повече приме-

¹ Други първоизточници свидетелстват за наличието на големи количества сол (250 000 оки) в свищовските складове по време на войната от 1806–1812 г. Вж. Djuresku, 1963, p. 444.

ри, но твърдението му е напълно логично като се има предвид, че действително в предходните десетилетия са засвидетелствани не малко свищовски търговци, които работели за по-мощни фирми, базирани в Букурещ, Кронщад и Херманщад (Veliki, 1959, pp. 65–66, 68–69).

В годините след 1812 г. Свищов се възстановява от демографския удар и от стопанската стагнация. Благодарение на средищното си положение селището отново се утвърждава като дебуше, където се стичали стоки не само от селищата в Дунавската равнина и старопланинския регион, но и от по-далеч – от южнобългарските земи и от целия Балкански полуостров изобщо. През Свищов занаятчийските и земеделски изделия се насочват към Дунавските княжества и към Средна Европа. От Централна Европа, на свой ред, били доставяни колониални стоки (Ganchev, 1996, pp. 366–401; Pophristov, 1937, pp. 33–42). Интензивният търговски трафик се обуславя от факта, че през Свищов преминавал важен път, който свързвал Централна Европа (Кронщад) с Мала Азия (Иstanbul) (Rusev, 1993, pp. 56–58, 86).

Някои ранни изследователи на историята на Свищов отдават дължимото на придошлите български заселници, които се отличават с трудолюбието и предприемчивостта си (Pophristov, 1937, pp. 35–36, 38–42). И действително поради възможностите за развиване на стопанска практика дунавският град привлича будни хора от множество селища из Българско. Новите заселници, които се отличават с желание за печалба, ищах за развиване на предприемаческа дейност и любознателност, допринасят за бързото му възстановяване и утвърждаване като водещ стопански и просветен център в българските земи през XIX в. Роля в тази насока изиграват множеството свищовски емигранти, които намерили пристан в чужди земи, занимавали се с предприемаческа дейност и забогатели, но не забравили своето Отечество. По между им били изградени и поддържани социални мрежи, чрез които се извършвали необходимите търговски дела и финансови трансакции. Прави впечатление, че всички те активно подпомагали просветното дело в Свищов въпреки недоимъка и размирните години (Pophristov, 1937, pp. 33–42, 49–52; Naydenov, 2021, pp. 28–46). Инвестицията в човешки капитал, съчетана със стопанската находчивост, са допринесли за преодоляването на разрухата и появилите се трудности.

Следващата Руско–турската война (1828–1829) е повод за нова изселническа вълна във Влашко (Drumeva, 2018, pp. 42–43). Селището отново привлича будни люде, които не прекъсват връзките с изселниците. Освен това през 20-те и особено през 30-те години на XIX в. се разширяват търговските контакти на свищовци. От 1834 г. начева австрийското параходно плаване по Долни Дунав, което се явява мощен стимул за разширяване и интензифициране на търговските контакти с Австрийската монархия (Австро–Унгария от 1867 г.). Запазени и разширени са традиционните контакти със земите на север от р. Дунав (Paskaleva 1986,

pp. 103–243). На тази основа се появяват индивидуални търговци и предприятия, които развиват трескава стопанска дейност. Последната води до натрупването на сериозен финансов ресурс. Характерна в това отношение е дейността на братя Димитър и Константин Станчоглу, които изпълнявали поръчките на Йоан Стаму. Фамилията Стаму произхожда от Мецово (Епир), но има свое представителство в Янина и в Букурещ (където се намирал Й. Стаму, установил се там след 1820 г.). Стаму се явява една от най-дейните търговски фамилии на Балканите в края на XVIII в. и първата половина на XIX в. Въпреки менящите се политически и стопански условия в Османската империя (гръцкото въстание, началото на реформите в империята, Одринският мирен договор и отпадането на монополите и пр.) дълги години големи количества стоки (памук, тютюн, различни видове кожи, восък, червиш) преминавали през свищовското пристанище. Писмата, които упоменатите търговци постоянно разменяли помежду си, нагледно илюстрират важната роля на Свищов като транзитен пункт. През селището преминавал голяма част от търговския трафик на Балканите, което предоставило на местните предприемачи възможност да се облагодетелстват. Подобен е случаят със Станчоглу, които освен всичко споменато, очевидно имали самочувствие и умеели да работят с ангросисти като Стаму (Limona, Trandafirescu, 1983, pp. 9–55, 36, 56, 63, 64, 71, 77, 105, 276, 287, 290, 312, 315, 339, 365, 373, 461, 466, 472, 475, 521, 543, 574, 581, 584, 624, 650, 707–709, 710, 715, 731 и мн. др.).

През първата половина на XIX в. свищовските предприемачи се облагодетелствали от търговията със сол. Тя била временно прекъсната от Руско-турската война от 1828–1829 г. През 1831 г. солната търговия била напълно възстановена, а множество търговци внасяли от Дунавските княжества големи количества във вътрешността на българските земи. Сред тях се откроява споменатият вече К. Станчоглу, който бил един от най-едрите вносителите на горепосочената стока. Само през октомври 1838 г. той натоварил в Олтеница 173 000 оки (Djuresku, 1963, pp. 445–446, 452–454, 460).

Кримската война (1853–1856) на свой ред имала негативи, свързани с реквизициите на хранителни продукти, на фураж и добитък, на лодки и кораби по дунавските пристанища. Освен това централната власт задължавала населението в някои селища на Северна България да работи ангария и пр. Същевременно военните действия предоставят възможности за осъществяването на рисковани стопански начинания с цел печалба. И действително търговци от ранга на Христо П. Тъпчилещов, братя Евлоги и Христо Георгиеви и др., успели да натрупат значителни финансови средства, да разширят своето влияние и стопански мрежи (Drumeva, 2018, pp. 186–187; Roussev, 2019, pp. 60–63).

Войната се отразява негативно на по-мощните търговци от ранга на Цвятко Радославов (1820–1880). В годините на военния конфликт търговският оборот значително се съкращава, има сериозен спад на продажните цени на стоките,

липсва и търсене, което изправя Радославов, а вероятно и други свищовски търговци, пред сериозни затруднения (Drumeva, 2018, pp. 186–192). За това допринася затварянето на р. Дунав за свободно корабоплаване от страна на османските власти, което води до нуждата от намирането на нови пътища, а от там и до осъбяване на транспортните стоки (Goranchev, 2025).

Информация за мудния стопански живот на свищовската скеля откриваме в преписката, която си разменят представителите на фамилията Кръстич (Naydenov, 2019, pp. 335–337). Димитър А. Кръстич дори признава на майка си през лятото на 1853 г., че предпочита да работи при Ангел Канович в Браила, където има работа, отколкото да стои в Свищов, където нямало алъш-вериш². За липса на търговски трафик в Свищов свидетелства и братът на Димитър – Петър А. Кръстич³. При все това, през същия период, Димитър се интересува живо от делата на някои търговци, от цените на определени стоки и пр., което е разбираемо, тъй като той тепърва навлиза в търговския занаят. По-късно Димитър и Петър създават своя търговска фирма.

В писмата, които Яков Илиев (който е от Свищов, но живее и работи в Зимнич – градът, намиращ се на отсрещния бряг) адресира до Христо Георгиев, са налични интересни подробности за периода 1853–1856 г. Илиев споменава задължението, наложено на всички касапи, хлебари и бакали да доставят хранителни припаси на разквартируваните войски. Било им обещано, че ще им бъде заплачено, но това не се случило. На 19 октомври 1853 г. Илиев дори изповядва на Христо Георгиев, че цялото население на Зимнич е избягало, включително и семейството на самия Яков, което се установило в Александрия.⁴

Предложените сведения се препокриват с информацията, която се открива в докладите на австрийските консули – сведения, представени от проф. Виржиния Паскалева (Paskaleva 2008, pp. 72–74). Действително от стопанска гледна точка се облагодетелстват най-вече т.нар. военни търговци, базирани във Влашко (сред които изпъкват Евлоги и Христо Георгиеви). Подобно нещо не може да се каже за свищовските предприемачи, вкл. и най-богатите сред тях, какъвто се явява Цвятко Радославов.

В периода след Кримската война най-яркото политическо събитие в историята на Свищов е местното революционно съзаклятие. Освен всичко друго събитията от 1866–1867 г. водят до репресии над по-видните свищовци. Някои от тях избират да се изселят в Румъния (в Букурещ) и в Австро-Унгария (Виена), каквато е ситуацията с Григор Д. Начович, Димитър Г. Анев, Петър А. Кръстич и др. (Pletnyov, Spasov, 1980, pp. 124–132). Очевидно съзаклятието се отразило зле върху цялостния обществен и стопански климат в дунавското селище. При

² НБКМ–БИА, II В 3395.

³ Пак там, II В 3577.

⁴ НБКМ–БИА, Ф. 7, а.е. 528, л. 3–14.

все това установяването на Г. Начович и на Д. Анев в Средна Европа изиграло положителна роля за разширяването на тяхната търговия и на мирогледа им. Способствало за натрупването на ценен житейски и професионален опит, за установяването на познества, което не би се случило в Свищов⁵. От тази гледна точка би могло да се каже, че събитията от 1866-1867 г. играят в известна степен ролята на положителен изтласкващ фактор, който предоставя повече възможности на хора с предприемачески нюх.

Четвъртата по ред за XIX в. Руско-турската война – от 1877–1878 г., също може да се характеризира нееднозначно. От една страна са налични негативни последици, тъй като се води на българска територия за разлика от предходния военен конфликт. Последното неминуемо води до разруха, насилие над мирни жители, тяхното бягство, избиване на население, поскъпване на хранителни продукти, изземване на добитък от страна на турското население и пр.⁶ (Penchev, 2008, pp. 52, 55, 58–59). Освен това войната съвпада с т.нар. дълга депресия, която се отразява зле на свищовските фирми и особено на заетите в житната търговия (Marinova, Vecheva, 2018, p. 62).

Преустановяването на търговското корабоплаване на р. Дунав за близо година (от лятото на 1877 до ранната пролет на 1878 г.) (Paskaleva, 1986, p. 260) и пренасочването на австрийските стоки на юг към Солун и Дедеагач със сигурност е накърнило интересите на българските търговци в Свищов и в другите дунавски селища. От друга страна, присъствието на руските войски на българска територия води до вливане на допълнителен финансов ресурс, до развитие на интензивни стоково-парични отношения, до стопанско оживление с оглед на консумативните нужди на разквартируваните руски военнослужещи (Marinova, Vecheva, 2018, pp. 62–63). Би могло да се каже, че пазарната конюнктура в северна България е изключително благоприятна за развитието на мащабни сделки. Поскъпването на зърнените храни и на стоките от първа необходимост е добре дошло за свищовските предприемачи. Те имат опит, контакти и разполагат с финансови средства. Подобна дейност развиват Димитър Начович и Яни Станчев. Не е случаен фактът, че се основават нови фирми (основно ангажирани в житарската търговия), които оперират в следващите години (Marinova, Vecheva, 2018, pp. 62–65).

Могат да се посочат следните конкретни примери, свързани с мащабната дейност на някои свищовски предприемачи. Така например, Цвятко Радославов извършва впечатляващи сделки по закупуването и вноса на сол в българските земи именно в годините на войната (октомври 1877 – май 1878 г.).⁷ Поради благоприятната конюнктура и възможността за бърза печалба, той настоява в средата

⁵ БАН–НА, Ф. 34к, оп. 1, а.е. 736, л.13.

⁶ ЦДА, Ф. 253 к, оп.1, а.е. 123, л.1; Исторически музей – Свищов, осн. Фонд История на България XV–XIX век, инв. № II–383, л. 64–71.

⁷ ЦДА, Ф. 253 к, оп. 1, а.е. 31, л. 3–21; Пак там, оп. 1, а.е. 51, л. 1–10.

на февруари 1878 г. пред братя Паница от Виена да му закупят и доставят 60 каси захар, които да пратят с първия параход за Свищов⁸. Подобен характер имат податките в други писма, където става въпрос за цените на влашките и европейските вина⁹. Очевидно печеливши сделки се осъществяват със захар, чай, ориз, свещи, кибрит, цигари, сапун, спирт и пр. стоки, за които Димитър Начович държи да му се изпращат, колкото се може по-бързо¹⁰.

В началото на май 1878 г. Цвятко Радославов е осведомен от негов „приятел“, базиран в Никопол, че в околните села са пребивавали румънски войски. По този повод не е ясно дали е останала царевица, към която Радославов проявява интерес¹¹. Не става ясно дали в този момент Радославов осъществява подобна сделка, но е показателно, че се интересува от въпросния артикул, още повече, че има сериозен опит в търговията със зърнени храни, която е доста рискована, но същевременно носи солидни печалби. По-сетне (в интервала март 1878 – есента на 1879 г.), Радославов осъществил сделки с кересте (дъски) и с жито¹² – покупко-продажби, които се явяват последни в хода на дългогодишната му дейност.

В личните писма, които си разменят Илия, Иван/Иваница и Димитър Ангелови Иванови проличава спекулативният дух, характерен за свищовци¹³. Посочените лица се установили да живеят и работят в Галац (Илия и Иван/Иваница) и в Букурещ (Димитър А. Иванов). Съумели да натрупат ценен професионален/практически опит в търговските дела през 60-те и 70-те години на XIX в., у Илия и Иван се поражда идеята да се заловят с работа за собствена сметка в годините на Освободителната война. Както бе упоменато, стопанската конюнктура е изключително благоприятна за подобна инициатива. Неслучайно Иван пише, че „сега е времето, за да ся ползова човек, в късо време“¹⁴, защото „действително ... епохата е доста благоприятна, за да можи човек да си приготви една порядъчно бъдеще.“¹⁵ При все това брат им Димитър е по-предпазлив, но Илия успял да реализира мечтата си, създавайки своя фирма.

Военните действия и революционните събития неминуемо оставят отпечатък върху стопанската деятелност на свищовските предприемачи през „дългия XIX в.“ Посочените войни се отразяват в някаква степен негативно на стопанския живот в дунавското селище. Те винаги са съпътствани от демографски шокове, сред които най-осезателен е този от „изгорялството“. Както след 1810 г., така и

⁸ ЦДА, Ф. 253к, оп.1, а.е. 8, л. 70 гръб.

⁹ БАН-НА, Ф. 34 к, оп.1, а.е. 814, л. 1–2.

¹⁰ БАН-НА, Ф. 34 к, оп. 1, а.е. 737, л. 4–15.

¹¹ ЦДА, Ф. 253к, оп. 1, а.е. 18, л. 1.

¹² ЦДА, Ф. 253 к, оп. 1, а.е. 48, л.1–7; пак там, оп. 1, а.е. 75, л. 1.

¹³ БАН-НА, Ф. 34 к, оп. 1, а.е. 915, л. 1–2; пак там, а.е. 830, л. 33–39; пак там, а.е. 829, л. 124–125, 129–131, 132–133, 144–157.

¹⁴ БАН-НА, Ф. 34 к, оп. 1, а.е. 829, л. 124–125.

¹⁵ Пак там, л. 129–131.

при следващите сътресения, Свищов се възстановява благодарение на средищното си положение и на възможностите, които предоставя за развиване на предприемаческа практика. Селището привлича заселници от близо и далеч, които хора се отличават със своята стопанска инициативност и напредничава мислене. Те съумяват да възстановят и/или изградят на ново контактите с близки, познати и съотечественици, чрез които в селището се вливат необходимите (финансови) ресурси. По време на всички посочени военни конфликти са налични свищовци със спекулативно мислене, които предприемат риск, но и се обогатяват. Последното е особено видимо по време на Освободителната война (1877–1878). Във всички случаи изследваната проблематика заслужава внимание и още по-задълбочени проучвания в бъдеще.

REFERENCES:

- Danova, N., 2010. An untapped source for the history of Svishtov. In: Todev, I. (ed.), 2010. *Enlightenment and Change. A collective book in honor of Prof. Romyana Radkova, DSc., Corresponding member of the Bulgarian Academy of Sciences, and on the occasion of the 150th anniversary of the Bolgrad Gymnasium*. Sofia: Publishing house of the Bulgarian Academy of Sciences, pp. 161–176. [Данова, Н., 2010. Един неизползван извор за историята на Свищов. В: Тодев, И. (ред.), 2010. *Просвета и промяна. Сборник в чест на чл. кор. ст. н. с. I ст. д.ист.н. Румяна Радкова и по случай 150-годишнина на Болградската гимназия*. София: Издателство на БАН, с. 161–176].
- Dimitrov, S., 1976. Socio – economic development of Vratsa from the second half of the 18th century to the Crimean War. In: Harizanov, V. (ed.). *History of the town of Vratsa from Antiquity to Liberation. Collection*. Sofia: OF, pp. 135–170. [Димитров, С., 1976. Социално-икономическо развитие на Враца от втората половина на XVIII до Кримската война. В: Харизанов, В. (съст.). *История на град Враца от древността до Освобождението. Сборник*. София: ОФ, с. 135–170].
- Djuresku, D., 1963. On the export of salt from Romanian states to the Balkan Peninsula during feudalism. *Revue des Études sud-est européennes*. Vol. 1, no. 3–4, pp. 421–462. [Джуреску, Д., 1963. Об експорте соли из Румънских государств из Балканский полуостров при феодализме. *Revue des Études sud-est evropéennes*. Т. 1, № 3–4, с. 421–462].
- Drumeva, M., 2018. *Economic development of Svishtov and the activity of commercial companies of Tsvyatko Radoslavov during the Bulgarian National Revival Period*, PhD Thesis, University of National and World Economy. Sofia (in Bulgarian). [Друмева, М., 2018. *Стопанското развитие на Свищов и дейността на търговските фирми на Цвятко Радославов през Възраждането*. Непубликувана дисертация за придобиване на ОНС „доктор“, УНСС, София].

- Ganchev, S., 1996. *Svishtov. A contribution to its history*. Svishtov: International foundation Aleko Konstantinov. [Ганчев, С., 1996. *Свищов. Принос за историята му*. Свищов: Международна фондация Алеко Константинов].
- Georgieva, G., N. Todorov, 2024. Barriers to the Textile Proto-industry Development in Bulgarian lands in the 18th and 19th Centuries. *Proceedings of the Centre for Economic History Research*. Vol. 9, pp. 90–102. [Георгиева, Г., Н. Тодоров, 2024. Пречки пред развитието на текстилната протоиндустрия в българските земи през XVIII и XIX в. *Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания*, Т. 9, с. 90–102].
- Goranchev, V., 2025. The Trade Routes used by the Company “Hadji Minch h. Tsachev and Evstati Selveli and Partners” and the Consequences of their Change during the Military Operations of the Balkan Front during the Crimean War (1853–1856). *Proceedings of the Centre for Economic History Research*. Vol. 10. (Under press). [Горанчев, В., 2025. Търговските пътища, използвани от фирма „Хаджи Минчо х. Цачев и Евстати Селевели и дружие“, и тяхната промяна по време на военните действия на балканския фронт през Кримската война (1853 – 1856). *Известия на Центъра за стопанско-исторически проучвания*. Т. 10 (Под печат)].
- Limona, D., N. Trandafirescu, 1983. *Documente Economice din arhiva casei comerciale Ioan St. Stamu 1714–1876*. Vol. I. București: Direcția Generală Arhivelor Statului din Republica Socialistă România.
- Marinova, M., E. Vecheva, 2018. From the history of trade and banking in Svishtov. Trade–banking (currency exchange) firms and banking houses and their significance for the urban economy. *Economy 21*, no. 2, pp. 51–130. [Маринова, М., Е. Вечева, 2018. Из историята на търговията и банковото дело в Свищов. Търговско – банкерски (сарафски) фирми и банкерски къщи и значението им за градското стопанство. *Икономика 21*, № 2, с. 51–130].
- Naydenov, I., 2019. Aspects of the Economic Crisis in the Bulgarian Lands during the 1850s and 1860s according to the Data from the Archive of the Krastich Brothers, Merchants from the Town of Svishtov. *Proceedings of the Centre for Economic History Research*. Vol. 4, 2019, pp. 334–344. [Найденов, И. 2019. Аспекти на стопанската криза в българските земи през 50-те и 60-те години на XIX в. според данни от архива на свищовските предприемачи братя Кръстич. *Известия на Центъра за стопанско-исторически проучвания*. Т. 4, 2019, с. 334–344].
- Naydenov, I., 2021. Svishtov Merchant–Entrepreneurs during the Bulgarian National Revival Period – an Attempt at a Prosopographical Portrait. *History–Istoriya*, Vol. 29, no. 1, pp. 28–46. [Найденов, И., 2021. Свищовските търговци

- предприемачи през Възраждането: опит за просопографски портрет. *История*, Т. 29, № 1, с. 28–46].
- Nikolova, Y., 2008. *Dostoyno est. Svishtov during the 19th and first decade of the 20th century. People, Events. Facts.* 2nd revised and complemented edition. Sofia: Ivtay. [Николова, Ю., 2008. *Достойно естъ: Свищов през деветнадесетия век и първото десетилетие на ХХ век. Личности, събития, факти.* Второ преработено и допълнено издание. София: Иврай].
- Paskaleva, V., 1986. *Central Europe and lands along the Lower Danube during the 18th and 19th century.* Sofia: Publishing house of the Bulgarian Academy of Sciences. [Паскалева, В., 1986. *Средна Европа и земите по Долния Дунав през XVIII–XIX в. (социално – икономически аспекти).* София: Издателство на БАН].
- Paskaleva, V., 2008. About the Crimean War on the Lower Danube. *Historical Review*, no. 1–2, pp. 53–83. [Паскалева, В., 2008. За Кримската война по Долни Дунав. *Исторически преглед*, № 1–2, с. 53–83].
- Penchev, P., 2008. Controversial about the economic consequences of the Russo-Turkish Liberation War (1877–1878). *Historical Review*, no. 3–4, pp. 59–61. [Пенчев, П., 2008. Полемично за икономическите последици от Руско–турската освободителна война (1877–1878 г.). *Исторически преглед*, № 3–4, с. 59–61].
- Pletnyov, G., L. Spasov, 1980. The Svishov Conspiracy (1866–1867). *Military Historical Collection*, no. 3, pp. 124–132. [Плетньов, Г. Л. Спасов, 1980. Свищовското съзаклятие (1866–1867). *Военноисторически сборник*, № 3, с. 124–132].
- Pophristov, G., 1937. *Svishtov in the Past: 86 – 1877.* Svishtov: Ministry of National education. [Попхристов, Г., 1937. *Свищов в миналото: 86 – 1877.* Свищов: Министерство на народното просвещение].
- Roussev, I., 2019. Wartime Crisis? The Crimean War (1853–1856) – the different war. *Proceedings of the Centre for Economic History Research.* Vol. 4, pp. 52–65. [Русев, И. 2019. Криза по време на война? Кримската война (1853–1856) – различната война. *Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания*, Т. 4, с. 52–65].
- Rusev, I., 1993. The Bulgarian Commercial Companies during the National-Revival Period – An Economic-History of the Town of Sliven. *Bulgarian Historical Review – Revue bulgare d’histoire*, issue 1, pp. 54–93.
- Vazvazova-Karateodorova, K. (ed.), 1984. *Family archive of Hadjitoshevi.* Vol. 1. (1751 – 1827). Sofia: BAS. [Възвъзова-Каратеодорова и др. (съст.), 1984. *Семеен архив на Хаджитошеви. Т. 1 (1751–1827).* София: БАН].

Veliki, K., 1959. About the trade of Bulgarian towns with Austria at the end of the 18th and the beginning of the 19th centuries. *Historical Review*, no. 6, pp. 61 – 76. [Велики, К., 1959. За търговията на българските градове с Австрия в края на XVIII и началото на XIX в. *Исторически преглед*, № 6, с. 61 – 76].

Correspondence address:

Ivaylo Naydenov – Senior Assistant Professor, PhD

Institute for Historical Studies,

Bulgarian Academy of Sciences

52, Shipchenski Prohod Blvd.

1113 Sofia, Bulgaria

E-mail: ivo_ngdek@abv.bg

SCOPUS Researcher ID: 57219931845

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8784-8300>